

Література

1. Бруханський Р.Ф. Аналіз вимог системи стратегічного менеджменту до побудови стратегічно-орієнтованої системи бухгалтерського обліку / Р.Ф. Бруханський // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – № 1. – С. 163-169.
2. Гуменюк О.О. Функціонування аналітичного забезпечення діяльності підприємства / О.О. Гуменюк // Сталий розвиток економіки. – 2015. – № 3. – С.212-216.
3. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку : [наукове видання] / С.В. Івахненко. – Житомир, 2009. – 416.
4. Пуцентейло П.Р. Аналітичне забезпечення діяльності підприємства / П.Р. Пуцентейло // Сталий розвиток економіки. – 2015. – №1. – С. 168-174.
5. Пуцентейло П.Р. Особливості функціонування аналітичного забезпечення підприємств / П.Р. Пуцентейло // Інноваційна економіка. – 2015. – №1. – С. 194-198.

Ольга ЗАВИТІЙ, Ілона ЗАВИТІЙ

Тернопільський національний економічний університет

АУДИТ ОПЕРАЦІЙ З ГРОШОВИМИ КОШТАМИ

Більшість операцій, що здійснюються на підприємстві пов'язані з рухом грошових коштів, проведенням розрахунків між підприємствами. Особливо це стосується готівки, яка має здатність швидко обертатися. У зв'язку з цим, ступінь розкрадань є дуже високим. Тому аудит операцій з грошовими коштами є дуже важливим. Аудиторська перевірка грошових активів здійснюється за такими основними напрямками: перевірка касових операцій, перевірка операцій з коштами на рахунках у банках (перевірка банківських операцій);

Аудит касових операцій являє собою перевірку операцій підприємства, пов'язаних з обігом готівки у процесі здійснення фінансово-господарської діяльності з метою встановлення правильності їх проведення відповідно до чинного законодавства України. Аудит касових операцій підприємства рекомендується проводити в кілька етапів на підготовчому етапі аудиту касових операцій аудитор повинен розглянути загальні питання організації роботи каси на підприємстві: інтенсивність касових операцій; основні напрямки касових надходжень і видатків; кваліфікація і практичний досвід працівників, які забезпечують роботу каси на підприємстві; наявність договорів з касирами про повну матеріальну відповідальність; забезпеченість електронно-обчислювальною технікою; обладнання приміщення каси на підприємстві.

Реальне вивчення зазначених питань дасть змогу аудитору скласти думку про стан касових операцій на підприємстві, визначити вузькі місця в організації їх обліку і можливі напрямки порушень і помилок.

Перший етап аудиту касових операцій передбачає проведення раптової ревізії каси з повним покупюрний перерахунком усіх грошей і інших цінностей,

що знаходяться у касі підприємства. При цьому слід скласти відомість інвентаризації каси та обов'язково зафіксувати результати раптової ревізії каси в робочих документах. Далі аудитор повинен вивчити питання своєчасності проведення інвентаризації каси, наявності випадків раптових інвентаризацій кас керівництвом підприємства.

Другий етап є перевірка правильності заповнення касових документів та організації порядку ведення касових операцій. Насамперед перевіряється правильність заповнення прибуткових і видаткових касових ордерів. Потрібно пам'ятати, що неприпустимі будь-які виправлення, закреслення, прибуткові і видаткові ордери повинні бути належно оформлені. Документи на видачу грошей мають бути підписані керівником і головним бухгалтером підприємства або особами ними уповноваженими. Прибуткові касові ордери і квитанції до них, а також видаткові касові ордери мають бути заповнені таким чином, щоб забезпечувалося збереження цих записів протягом терміну зберігання цих документів. При перевірці порядку ведення журналу реєстрації прибуткових і видаткових касових документів, аудитор обов'язково звіряє його дані з записами у касовій книзі. Перевіряючи порядок ведення касової книги, необхідно впевнитися, що підприємство має тільки одну касову книгу, і веде її згідно прийнятих норм.

Перевірка операцій з видачі готівки з каси проводиться на третьому етапі аудиту. Встановлюється на які цілі підприємство отримувало і видавало готівку. Для цього вивчають корінці чекової книжки на отримання готівки, виписки банку. Після того, як встановлюється мета отримання готівки з розрахункового рахунку, перевіряється дотримання її підприємством шляхом вивчення касових документів (прибуткових і видаткових касових ордерів, касової книги) та бухгалтерських документів, які підтверджують використання готівки на зазначені цілі (авансові звіти, відомості на отримання заробітної плати, відомості на закупівлю сільськогосподарської продукції). Велику увагу необхідно приділити операціям видачі готівки для розрахунків з іншими підприємствами та з виплати заробітної плати з готівкової виручки або інших грошових надходжень підприємства [2, с. 134].

Четвертий етап передбачає перевірку повноти оприбуткування готівки в касі підприємства. Необхідно визначити, чи повністю і своєчасно підприємство оприбутковує готівку, яка надходить з різних джерел. З цією метою аудитор звіряє дані прибуткових касових ордерів та касової книги.

На п'ятому етапі аудитор перевіряє додержання підприємством встановленого ліміту залишку готівки в касі. Перевіряється повідомлення банку про встановлення ліміту залишку готівки в касі, касова книга на предмет виявлення перевищення встановленого ліміту. Слід пам'ятати про те, що готівка видана підзвіт, але не витрачена і неповернута до каси підприємства встановлені терміни заноситься до фактичного залишку готівки в касі на кінець дня.

Останнім – сьомим етапом перевірки є зіставлення даних первинних, аналітичних і синтетичних облікових документів з даними, відображеними у звітності підприємства, з метою встановлення їх відповідності.

У своїй роботі аудитор значну увагу звертає на рівень внутрішнього контролю на підприємстві, від якого в значній мірі залежить обсяг перевірки, її особливості тощо. При проведенні перевірки стану внутрішнього контролю аудитор використовує різні аудиторські процедури, в тому числі опитування. Неспівпадіння у відповідях на поставлені аудитором запитання можуть свідчити про слабкі сторони внутрішнього контролю. В залежності від оцінки системи внутрішнього контролю аудитор встановлює види і кількість аудиторських контрольних процедур [3, с. 194].

Вивчення банківських операцій починається із з'ясування аудитором питання, які рахунки відкрито підприємству в обслуговуючих установах банку. Незалежно від того, якими рахунками в банку користується підприємство, аудит операцій, проведених по них на основі виписок банку та доданих до них документів, доцільно здійснювати в наступній послідовності:

1. Перевірка наявності виписок з кожного банківського рахунку і ланцюжок перехідних залишків у них. Аудитори повинні впевнитись, що в бухгалтерії є в наявності виписки банку і за всіма рахунками. Разом з тим потрібно перевірити їх вірогідність. Щоб впевнитись в наявності всіх виписок, необхідно звернути увагу не тільки на нумерацію сторінок, але й на дати. Виписки банку за кожним рахунком слід окремо підібрати за всі робочі дні, в які проводилися операції. Неробочі дні можна визначити за календарем, а дні, в які операції не проводились, – за послідовністю залишку. Вхідні й вихідні залишки слід звіряти не лише за виписками, але й за датами здійснення попередніх операцій. Це дає змогу виявити знищені банківські виписки за конкретний день. По кожній сумі, зазначеній в банківській виписці, повинні бути додані відповідні документи.

2. Перевірка якості і достовірності виписок банку, а також наявність додатків до них. При цьому аудитору слід звернути увагу на те, чи виписка банку є без помарок, підчисток і необґрунтованих виправлень. При вивченні операцій за рахунками в установі банку перевіряється наявність та достовірність виписок банку за кожним рахунком, наявність штампів і підписів працівників установ банків, відповідність зазначених у них даних даним бухгалтерського обліку – Головної книги. При цьому виписки добираються за хронологічною послідовністю для того, щоб перевірити, чи правильно перенесені залишки з попередньої до наступної. Аудитор перевіряє також наявність усіх додатків та виписок, що засвідчують здійснення тієї чи іншої операції, платіжних доручень, платіжних вимог, заяв на акредитив. Якщо не вистачає додатків або якщо у виписках є помарки та виправлення, аудитор за погодженням з клієнтом бере в банку копії таких документів [3, с.198].

Трапляються випадки, коли службові особи, одержуючи готівку з банку, повністю або частково не здають її до каси підприємства. Це приховується різними шляхами: в одних випадках не заповнюються корінці чеків, а банківські виписки знищуються; в інших - на корінцях чеків зазначають меншу суму, ніж одержано насправді, а у виписках банку роблять відповідні зміни. Викрити такі невідповідності можна, одержавши в банку справжню виписку і порівнявши її дані з сумами, одержаними в касовій книзі і звіті касира.

Особливу увагу слід звернути на заповнення реквізитів документів. Аудитор повинен також звірити номери корінців грошових чеків з банківськими виписками, і звірити одержання і повноту оприбуткування коштів за касовою книгою. Якщо у банківській виписці відсутній номер корінця чека, а сам чек знаходиться у чековій книзі, бо нібито зіпсований (що, ймовірно, свідчить про знищення банківської виписки, а отже - про можливі відхилення), то необхідно провести зустрічну перевірку цього чека в установі банку.

Не менш важливо пересвідчитися і про відповідність сум оборотів по дебету і кредиту. За умови, якщо бухгалтерські контировки за банківськими операціями складено правильно, розбіжностей між залишками коштів і сумами оборотів за даними бухгалтерського обліку бути не може. Кожну з виявлених розбіжностей аудитор уважно розглядає, аби впевнитися в тому, чи не було зловживань при цьому з боку працівників бухгалтерії. Трапляється також, що в бухгалтерії виправляють записи у виписці банку по дебету і кредиту або додаток до виписки може бути фіктивним (без банківського штампа). Операції, які викликають сумнів, вивчають за допомогою зустрічної перевірки з банківською установою [4, с. 197].

У виписці банку є лише цифрові дані, тому аудитору важливо знати побудову та код умовних цифрових позначень змісту операцій. Необхідно пам'ятати, що на особових рахунках, відкритих у банку, записи по дебету означають зменшення (витрачання) коштів, а по кредиту - збільшення (надходження) коштів.

Також аудитору слід перевірити:

- відповідність дат платіжних доручень датам у банківських виписках;
- правильність заповнення платіжних доручень;
- таксування оборотів у виписки банку.

3. Звірка оборотів і залишків, відображених у виписках банку, із записами в облікових регістрах. Для цього підраховують обороти за виписками в банку в розрізі кожного рахунку за кожен місяць і ці дані порівнюють із записами в журналі, відомості та Головній книзі.

4. Документальна перевірка записів за рахунками в банку. Їх слід проводити в трьох напрямках:

а) перевірити, чи повністю виправдані ці операції документами, доданими до виписок банку;

б) перевірити, чи правильно складені за ними бухгалтерські проводки. Для цього необхідно провести суцільну перевірку банківських документів за період, що вивчається, переглядаючи їх в порядку записів у журнал та відомість з одночасною відміткою записів на виписках банку. Необхідно переконатися у правильності оформлення документів і відповідності доданих до них підстав, у наявності на копіях платіжних доручень штампів банку тощо;

в) провести систематизовану перевірку документів, згрупованих за однорідністю операцій.

Документи, які викликають сумнів, уважно перевіряються як за формою, так і за змістом. При цьому, як правило, необхідно провести за згодою замовника зустрічну перевірку і взаємний контроль операцій.

Після порівняння виписок банку з доданими до них первинними документами, встановлення правильності підрахунків сум оборотів, початкового і кінцевого сальдо, особливо ретельно перевіряється сутність господарських операцій, а саме: чи на законних підставах надійшла на відповідний рахунок або була списана та чи інша сума коштів. Для цього необхідно порівнювати дані бухгалтерського обліку, товарно-транспортні документи, журнал реєстрації дорожніх листів тощо [3, с. 190].

Крім взаємної звірки та порівняння сум, що записані у відповідних документах, треба також пересвідчитись у реальності тієї чи іншої операції. Особливо ретельно повинні перевірятися оплачені лімітованими чеками залізничні накладні, рахунки та квитанції інших організацій. Трапляється, що оплачені розрахунковими чеками документи знову додаються до авансових звітів підзвітних осіб і вдруге оплачуються.

Підчас перевірки розрахунків з використанням різних форм безготівкових розрахунків аудитор повинен звернути увагу на наявність всіх оправдовуючих документів, а в ряді випадків – провести зустрічну перевірку в банку або в організації, з якою були здійснені розрахунки. Особливу увагу слід приділити розрахунковим операціям, проведеним за чеками, акредитивами або з використанням векселів. Тут іноді зустрічаються помилки, порушення діючого порядку, а іноді – шахрайство. Типові порушення, що виникають в операціях по рахунках банках, наведені в таблиці 1.

На відміну від контролюючих органів, аудитор повинен дотримуватися принципу конфіденційності, всі встановлені порушення фіксувати в звіті керівництву клієнта та, при необхідності, в аналітичній частині аудиторського висновку, але не розголошувати інформацію і не сповіщати податкові органи. Аудитор зобов'язаний повідомити клієнта про можливі стягнення за виявлені порушення і допомогти їх усунути.

Таблиця 1

Основні порушення операцій по рахунках в банку

№ п/п	Можливе порушення	Характеристика порушення
1	Неповне відображення в обліку операцій по рахунках в банках	- не відображення надходження сум, одержаних з банку і одночасне не відображення надходження сум на рахунок на таку ж суму - тимчасове віднесення відповідних сум на розрахунки з банком по претензіях
2	Безготівкові перерахування коштів не за призначенням	- перерахування коштів постачальникам з викривленням тексту, що оплачуються з рахунку або з підміною копій банківських доручень - переказ грошових коштів підставним особам за нібито виконані роботи або в порядку погашення заборгованості
3	Некоректне відображення операцій на рахунках в банках в регістрах синтетичного обліку	- некоректне складання проводок - неправильне виведення залишків - невідповідність записів в регістрах записам в первинних документах

Література

1. Аудит і ревізія підприємницької діяльності : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 „Облік і аудит”. / Ф.Ф. Бутинець та ін, За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир : ПП „Рута”, 2010. – 416 с.
2. Давидов Г. М. Аудит: Навчальний посібник. – 3-тє вид., стер. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 2012. – 363 с.
3. Горщар В. 1С: Облік касових операцій / В. Горщар // Бухгалтерія: Право, Податки, Консультації. – 2013. – №50. – С. 55–60.

Любов ЗАСТАВНЮК

Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Харчова промисловість є однією із найбільших та найважливіших складових промислового сектору економіки України. Адже рівень розвитку харчової промисловості неоднозначно впливає на стан економіки, розвиток внутрішнього та зовнішнього ринків, рівень життя населення та продовольчу безпеку країни. До складу харчової промисловості входять десятки підгалузей, основними серед яких є: цукрова, молочна, хлібопекарська, олійно-жирова, м'ясна, кондитерська, лікєро-горілчана тощо.

Вивченням та дослідженням проблем розвитку харчової промисловості України займалися такі провідні вітчизняні науковці: Макаренко І.О., Крисанов Д. Ф., Прядко В. В., Сичевський М.П., Лемішко О.О., Шевчук І.П., Денисенко М.П., та ін. Ними досліджено проблемні аспекти становлення та розвитку харчової промисловості в умовах ринкових трансформацій. Проте питання ефективного розвитку харчової промисловості в умовах економічної нестабільності є надзвичайно актуальним та злободенним, що потребує подальших ґрунтовних досліджень.

Основою для ефективного функціонування та розвитку підприємств харчової промисловості є наявність сировинної бази, сприятливі природно-кліматичні умови, облаштовані місця зберігання та збуту готової продукції, розвиток НТП. У харчовій промисловості використовується сировина рослинного і тваринного походження, що вказує на наявність інтеграційних зв'язків із сільським господарством, а також впливає на розташування і характер роботи підприємств [1]. При цьому скорочення виробництва сільськогосподарської продукції, зниження показників ефективності сільського господарства безпосередньо впливають на функціонування та розвиток підприємств харчової промисловості у контексті зменшення обсягів виробництва, що, у свою чергу призводить до подорожчання продовольчих товарів на внутрішньому та зовнішньому ринках. Відтак підвищення